

GETROUWDE PRIESTERS?

30 prangende vragen over het celibaat

Arturo Cattaneo (red.)

GETROUWDE PRIESTERS?

30 prangende vragen over het celibaat

Met een voorwoord en bijdrage van
Mauro Kardinaal Piacenza
Prefect van de Congregatie voor de Clerus

Jade 18

JADE

In deze serie zijn verschenen:

1. Enrique Monasterio – *De Kerststal van God*
2. Edward Poppe – *Een bloemlezing*
3. Scott en Kimberly Hahn – *Rome, ons thuis*
4. Flavio Capucci – *De kracht van God*
5. Raniero Cantalamessa – *Leven in Christus*
6. Scott Hahn – *Het Bruiloftsmaal van het Lam*
7. Scott Hahn – *Redenen om te geloven*
8. Scott Hahn – *Wees gegroet, Koningin*
9. Marcellino D’Ambrosio – *De Katholieke Kerk verkennen*
10. Jutta Burggraf – *Persoonlijke vrijheid*
11. C. John McCloskey, pr. en Russell Shaw – *Evangelisatie en bekering*
12. Russell Shaw – *Waarde en waardigheid van het menselijk lijden*
13. Scott Hahn – *Tekenen van leven*
14. Lawrence G. Lovasik – *De verborgen kracht van vriendelijkheid*
15. Brant Pitre – *Jezus en de Joodse wortels van de eucharistie*
16. Alphonse Vidal – *De poort van het geloof*
17. Mariano Fazio – *Paus Franciscus. Sleutels tot zijn denken*
18. Arturo Cattaneo (red.) – *Getrouwde priesters?*

Oorspronkelijke titel:

Preti sposati? 30 domande scottanti sul celibato

© Editrice Elledici 2011

Nederlandse uitgave:

Getrouwde priesters? 30 prangende vragen over het celibaat

Nederlandse vertaling: Th. J. M. Keulemans, M.C.G. Jansson, e.a.

© Stichting De Boog, Amsterdam 2013

Stichting De Boog

Amsterdam

Correspondentie-adres:

Herenstraat 41, 3512 KB Utrecht

info@deboog.nl www.deboog.nl

ISBN 97890.6257036.2

NUR 707

Inhoudsopgave

Voorwoord (Mauro Kardinaal Piacenza) 9

Tot wie wij ons wenden (Arturo Cattaneo) 14

Het celibaat van de priester historisch bezien

Is het celibaat een overblijfsel uit de tijd van het Oude Testament met zijn reinheidsvoorschriften voor de priester? (Giorgio Paximadi) 20

Is het celibaat van de priester een wet van de Latijnse Kerk of heeft het Bijbelse oorsprongen? (Franco Manzi) 23

Is het juist dat het celibaat van de priesters eerst in de Middeleeuwen is ontstaan? (Stefan Heid) 32

Waarom verschillen de Kerk in het Oosten en de Kerk in het Westen in de kwestie van het celibaat van de priester? (Stefan Heid) 37

In de katholieke Kerken van het Oosten is het toegestaan om getrouwde mannen tot priester te wijden. Waarom niet ook in de Latijnse Kerk? (Pablo Gefaell) 40

De katholieke Kerk heeft personele ordinariaten opgericht voor anglicaanse gelovigen. Opent zij zich daarmee voor getrouwde priesters? (Arturo Cattaneo) 43

Zou het aantal roepingen niet toenemen als men getrouwde mannen zou toelaten tot de priesterwijding? (Arturo Cattaneo) 44

Theologische motivatie

Is het juist dat het Tweede Vaticaans Concilie het celibaat van de priesters niet als noodzakelijk, maar slechts als 'passend' omschrijft? (Manfred Hauke) 47

Het celibaat is geen dogma, maar slechts een disciplinaire norm. Waarom hecht de Kerk daaraan toch zo grote waarde? (Manfred Hauke) 49

De belangrijkste leerstellige tekst over het celibaat van de priester is de encycliciek van paus Paulus VI. Welke centrale

uitspraken worden daarin geformuleerd? (Krzysztof Charamsa)	52
De hoofdtaak van de priester is het vieren van de Eucharistie. Wat heeft het celibaat daarmee te maken? (Arturo Cattaneo)	58

Gevoelsleven en seksualiteit

Is het celibaat niet onnatuurlijk en daardoor oorzaak van existentiële crises onder de priesters? (Manfred Lütz)	61
Schaadt de eis tot volkomen onthouding in het celibaat het psycho-fysieke evenwicht en de rijpheid van de menselijke persoonlijkheid? (André-Marie Jerumanis)	64
Kan de plicht tot de volkomen onthouding seksuele en affectieve afdwalingen en bovendien ontrouw, schandalen en pijnlijke gevallen van afvalligheid veroorzaken, die de hele Kerk schaden? (André-Maria Jerumanis)	67
In hoeverre betekent het celibaat iets positiefs voor de huidige maatschappij? (André-Marie Jerumanis)	68
Neemt het aandeel aan homoseksueel voelende priesters toe door het verplichte celibaat? (Peter Mettler)	70
Wat kan er tegen een eventueel zich uitbreidende homo- seksualiteit onder de clerus worden gedaan? (Peter Mettler) ..	72
Is het celibaat oorzaak van seksueel misbruik van de kant van enkele priesters? (Johannes Maria Schwarz)	73

Een roeping onderkennen en begeleiden

Kan men het van de huidige jeugd eigenlijk nog verwachten dat ze zich tot het ongehuwde leven omwille van het rijk der hemelen verplicht? (Ernesto William Volonté)	80
Hoe kan men iemand, die priester wil worden, met de schoonheid en de waarde van het celibaat bekend maken? (Ernesto William Volonté)	83
Waarom herkent men of iemand geroepen is tot het celibataire leven? (Ernesto William Volonté)	86
Als het celibaat een charismatische gave is, hoe kan men het bij wet eisen? (Arturo Cattaneo)	88

Het celibaat in het leven van de priester

Leidt het celibaat in het leven van een priester niet tot eenzaamheid en frustratie? (Arturo Cattaneo)	91
---	----

Het celibaat vereist een groot en moeilijk afstand doen.	
Is dat werkelijk noodzakelijk? (Arturo Cattaneo)	94
Zou een priester de problemen van de grotendeels getrouwde gelovigen niet beter begrijpen als hij zelf getrouwd zou zijn? (Manfred Lütz)	96
Zou een pastoor niet gemakkelijker integreren in de parochie als hij getrouwd zou zijn? (Ettore Malnati)	97

Celibaat en inculturatie

Is het celibaat niet vreemd aan onze levensstijl? (Manfred Lütz)	100
Begunstigt het celibaat een vrouwen- en huwelijks- vijandige kerkcultuur? (André-Marie Jerumanis)	102

Is het celibaat typisch westelijk?

Vanuit Afrika bekeken (Benedict Egeh)	106
En nogmaals Afrika (Édouard Adé)	107
Vanuit India bekeken (Paulachan Kochappilly)	109
Vanuit Latijns-Amerika bekeken (Luis Alfredo Anaya)	111

Wat de pausen over het celibaat leren: van Pius XI tot Benedictus XVI (Mauro Kardinaal Piacenza)

1. Pius XI en de encycliek <i>Ad catholici sacerdotii</i>	113
2. Pius XII en de encycliek <i>Sacra virginitas</i>	117
3. Johannes XXIII en de encycliek <i>Sacerdotii nostri primordia</i> ..	122
4. Paulus VI en de encycliek <i>Sacerdotalis caelibatus</i>	125
5. Johannes Paulus II en de apostolische brief <i>Pastores dabo vobis</i>	130
6. Benedictus XVI en <i>Sacramentum caritatis</i>	133
Conclusies (in 7 punten)	138

Aanhangsel

Uittreksels uit andere belangrijke teksten van het kerkelijk leergezag over het celibaat van de priester samengesteld door Arturo Cattaneo en Manfred Hauke

Tekstdocumenten uit de vroeg-christelijke tijd	143
Tekstdocumenten uit de middeleeuwen	145

Van het Concilie van Trente tot het Tweede Vaticaans Concilie	145
Het Tweede Vaticaans Concilie, Decreet <i>Optatam totius</i> over de opleiding van de priesters (1965)	148
Het Tweede Vaticaans Concilie, Decreet <i>Presbyterorum</i> <i>ordinis</i> over dienst en leven van de priesters (1965)	149
Tekstdocumenten na het Tweede Vaticaans Concilie	152
Bibliografie	164
Auteurs	167

VOORWOORD

Het historische en religieuze geweten van een tijdperk wordt o.a. gemeten aan zijn vermogen om tussen waarheid en onwaarheid, tussen goed en kwaad of zelfs tussen geschenk en last te onderscheiden. Het kerkelijk celibaat, *apostolica vivendi forma*, is een belangrijk goed, dat een krachtige waarheid in zich draagt, en een van de belangrijkste geschenken, die de Heer aan zijn Kerk heeft nagelaten: een geschenk, dat Hij tot op de dag van vandaag steeds weer opnieuw bevestigt.

Onder deze aspecten – als goed, als waarheid en als geschenk – moeten we de historische-theologische en normatief-spirituele werkelijkheid van het priesterlijk ongehuwd zijn proberen te begrijpen. Het celibaat is een kans voor ieder van ons: een kans om ons geloof te verdiepen, het te onderzoeken op zijn kwaliteit en vooral niet zoals de wereld, maar als God te leren denken.

Als Bruid van de Heer wijst de Kerk de gaven van haar Bruidegom niet af, maar smeekt in standvastige, echte vernieuwing om het licht en de kracht van de Geest, die ons in staat stelt om ook het geschenk van het celibaat opnieuw te begrijpen, te verdiepen en met steeds grotere trouw te leven.

Als het nodig is te spreken van hervorming – en ik persoonlijk ben sinds minstens dertig jaar daarvan overtuigd – dan is een dergelijke hervorming natuurlijk bedoeld in een zuiver katholieke betekenis, d.w.z. ze moet in radicale trouw aan de priesterlijke identiteit, betrekking hebben op het gehele leven van de priesters. Het spreekt vanzelf dat de priesterlijke identiteit niet veranderd is en zich ook niet kan aanpassen aan de vergankelijke criteria van de wereld, maar steeds weer nieuw verankerd moet worden in de wil van God. Een echte hervorming kan daarom niet worden beperkt tot de psycho-affectieve aspecten van het leven van de priester, maar vereist de moed om vanuit de

wortels opnieuw te vertrekken: met een correcte christologie, een gezonde ecclesiologie, een robuuste spiritualiteit, maar vooral met de juiste theologie over de sacramenten en een diepe zin voor het heilige, opdat het totale priesterlijke leven zich rond het enig mogelijke midden ontwikkelt: de viering van de Eucharistie. Hoe celebreren de priesters? Welke diepere zin voor het heilige geven zij door? Wordt duidelijk dat zij overtuigd zijn van de absolute heilsnoodzaak van Christus? Alleen het beantwoorden van deze vragen kan het begrip, de motivatie en het echte enthousiasme voor de heiligheid van het celibaat vernieuwen, dat, als men het uit zijn grotere en oereigen geloofscontext zou lichten, misschien werkelijk helemaal onbegrijpelijk zou blijven.

Het kerkelijk celibaat is in de loop van de eeuwen – en ook in de laatste decennia – dikwijls genoeg aangevallen, en deze aanvallen komen niet zelden uit contexten en mentaliteiten, waaraan het geloof als leer en ook als praktijk verregaand vreemd is. Bovendien laat haar de tijd betreffende en methodische coördinatie helaas dikwijls strategieën erkennen, die deels zelfs tamelijk onverholen erop gemunt zijn om een van de krachtigste aspecten van het christelijk getuigenis steeds meer te verzwakken: de maagdelijkheid omwille van het rijk der hemelen.

Het celibaat is aan onze hedendaagse cultuur niet vreemder dan de huwelijkstrouw of de voorechtelijke onthouding. We hebben eerlijk gezegd te doen met een van de grootste opvoedkundige uitdagingen van de moderne tijd. Nadat de revolutie van 1968 de mens niet, zoals beloofd, bevrijd, maar tot slaaf van zijn eigen driften gemaakt heeft, heeft het totale gevoelsleven vandaag dringend behoefte aan een nieuwe opvoeding, die haar grootte en waardigheid recht doet wedervaren, het echter tegelijk binnen die objectieve grenzen plaatst, die de theologie als erfzonde karakteriseert – met alle daaruit voortvloeiende consequenties.

De logica, die ten grondslag ligt aan het celibaat van de priester, is dezelfde die wij ook in het christelijk huwelijk aantreffen: de totale liefdesovergave – ‘totaal’ en ‘voor altijd’. Dezelfde dynamiek bepaalt ook het leven van de mens en onderwerpt het aan het primaat van God en het primaat van zijn wil: God is volkomen vrij, en Hij roept wie Hij wil.

Het ontbrekende begrip voor het kerkelijk celibaat hangt niet in de laatste plaats ook samen met de heden wijdverbreide semi-pelagiaanse cultuur, die de mens van onze tijd – een slachtoffer van zijn eigen techno-sciëntisme – doet geloven dat hij zonder de hulp van de genade in staat is iets goeds te volbrengen. Ook de naïef-optimistische kijk op de wereld, die in bepaalde en zelfs in sommige theologische en kerkelijke kringen heerst, is tegen dit gevaar niet immuun en heeft een gefundeerd oordeel en een gezonde maat aan constructieve kritiek nodig. In de loop van haar inmiddels tweeduizendjarige geschiedenis heeft de Kerk haar moreel en geestelijk niveau zelfs in tijden van de grootste beproevingen, crises en schandalen nooit verlaagd, maar het integendeel behouden of zelfs vergroot, en wel vooral met het oog op de uiterst delicate keuze, vorming en inzet van haar eigen dienaren.

Benedictus XVI heeft de priesters op 16 maart 2009 eraan herinnerd dat ‘niemand zichzelf verkondigt of in de wereld draagt, maar in het eigen mens-zijn en door het eigen mens-zijn iedere priester zich ervan bewust moet zijn dat hij een Ander, God zelf, in de wereld draagt. God is de enige rijkdom, die de mensen tenslotte in een priester willen vinden’.

Een voorbeeldige priester is een getuige van de Absolute en een ‘teken, dat wordt weersproken’. Een dergelijke tegenspraak oogst echter niet wie streeft naar een oppervlakkige originaliteit, die een louter korte en voorbijgaande belangstelling vermag te wekken. De priesters zullen alleen dan ‘teken van tegenspraak’ zijn als het hun lukt om de volheid van hun eigen identiteit en bijzonderheid

te beleven en op deze manier heilig te worden. Er is geen andere weg!

Denken we bijvoorbeeld aan de heilige Jean Marie Vianney, de heilige Don Bosco, de heilige Maximilian-Maria Kolbe, de heilige pater Pio van Pietralcina, de heilige Jozefmaria Escrivá en vele anderen: allemaal priesters, allemaal zeer verschillend wat hun menselijke persoonlijkheid en individuele geschiedenis aangaat, en toch allen op buitengewone wijze één door hun getuigenis, door hun liefde voor Christus, de Heer – en juist daarom ook door hun betekenis als waarachtige profetische tekenen.

Het feit dat het celibaat tegenwoordig in veel sectoren amper begrepen of gewaardeerd wordt, mag er niet toe leiden om alternatieve scenario's te ontwerpen, maar maakt het integendeel noodzakelijk om zich des te oplettender en vooral ononderbroken voor de aanvankelijke, maar ook voor de langdurige vorming van de priesters in te spannen. Bovendien moet ook de catechese onder de leken worden verbeterd, waarbij de beste catechese altijd bestaat uit de inhoud. Wij zielzorgers mogen de jonge mensen niet verraden door mindere eisen te stellen, maar moeten hun ambities dienen, door ze te bemoedigen om naar het hogere te streven. Om dit te bereiken mogen we de wereld niet vrezen en ons op geen enkele wijze door haar laten conditioneren. We moeten dapper de Geest van God volgen, zo vastberaden handelen alsof alles van ons afhangt, en daarbij toch steeds het geduld en de innerlijke vrede bewaren van iemand die weet dat alles van God afhangt. Laten we al onze inspanningen in de handen van de Onbevleete Maagd leggen. Zij is het stralende voorbeeld van de trouw aan haar en onze Heer!

Ik kan alleen maar wensen dat het onderhavige boek een mogelijk ruime verspreiding vindt en op deze manier een bijdrage levert om het celibaat van de priester weer tot grotere waardering te doen komen: als een kostbare gave, die de Geest van Christus aan zijn Kerk schenkt, opdat ze

wordt aangenomen door jonge mensen die – zoals de heilige Paulus en zovele heiligen – ‘door Christus Jezus gegrepen’ zijn (Fil 3, 12).

Z.Em. Mauro Kardinaal Piacenza
Prefect van de Congregatie voor de Clerus

TOT WIE WIJ ONS WENDEN

Met het onderhavige boek wenden wij ons tot een groot publiek, en wij willen onze lezers uitleggen waarom het celibaat voor de Kerk zo belangrijk is. Voor dit doel worden de meest veelvuldige en kritische bezwaren tegen het celibaat van de priester, volgens verschillende thematische aspecten gesorteerd en beantwoord. Om het lezen te vergemakkelijken, zijn de antwoorden bewust strak gehouden. Op het eind van het boek zijn bovendien uittreksels samengesteld uit de belangrijkste leerstellige documenten en een bibliografie, voor al degenen die zich uitvoeriger met het thema willen bezighouden.

Het toenemende gebrek aan priesters in grote delen van de westerse wereld, laïcisering van trouwlustige priesters en de schandelijke gevallen van misbruik hebben de vraag weer actueel laten worden of het niet zinvol zou zijn, als de Kerk het verplichte celibaat voor deze dienaren zou opheffen. In verband hiermee wordt ook steeds weer erop gewezen dat het celibaat van de priester geen dogmatische, maar slechts een disciplinaire aangelegenheid is, en in die zin gewijzigd zou kunnen worden, dat getrouwde mannen tot de priesterwijding worden toegelaten. Sommige gelovigen zijn radeloos en proberen helemaal niet meer te begrijpen waarom de Kerk het celibaat nog altijd voor onmisbaar houdt.

Een groot deel van de kritiek op het celibaat komt uit kringen, die de priester slechts als een soort maatschappelijk werker beschouwen en de bovennatuurlijke dimensie van zijn ambt ontkennen. Wie in de priester slechts de dienstverlener ziet, die de gemeenschap van de gelovigen samenhoudt en motiveert, de liturgische vieringen leidt of geestelijke raadgevingen 'om mee te nemen' verstrekt, heeft daarmee weliswaar de verschillende werkzaamheden van een zielzorger heel goed begrepen, maar zal nooit in staat zijn de waarde van het celibaat te erkennen. De

kerkelijke dienst – dat kan niet dikwijls genoeg benadrukt worden – laat zich niet reduceren tot wereldse categorieën. De Kerk is *in* de wereld, maar niet *van* de wereld.

De vragen waarmee het onderhavige boek zich bezighoudt, zijn zeer verschillend en worden dientengevolge ook uit zeer verschillende gezichtspunten beantwoord. Toch bestaat daarvoor, dat de Kerk zich – geleid door de Heilige Geest – geleidelijk bewust geworden is van de veelvuldige en belangrijke argumenten voor het celibaat, vooral een wezenlijke reden: het leven van Christus zelf. Het historisch onderzoek bewijst dat de Kerk zich al in de eerste eeuwen heeft georiënteerd aan het leven van Christus: vanaf het begin was met de priesterwijding de eis verbonden tot kuisheid (of onthouding), en daaruit ontwikkelde zich dan later het verplichte celibaat.

Naast het getuigenis en het voorbeeld, dat Christus aan zijn priesters heeft geschonken, moet herinnerd worden aan het stralende voorbeeld van ontelbare heilige priesters, die het voorbeeld van Jezus gevolgd hebben, om hun leven te wijden aan de dienst aan Christus en aan de zielen. Men kan dus vaststellen dat de Kerk het in Christus geopenbaarde goddelijke heilsplan, en daarmee ook de belangrijke en nauwe verbinding tussen priesterschap en celibaat steeds beter heeft begrepen.

Als theologische motivering voor het celibaat van de priester kristalliseerde zich in het kerkelijk leerambt steeds duidelijker de opvatting uit dat de priester aan het Hoofd en de Bruidegom van de Kerk, Jezus Christus, gelijkvormig moet worden. Zo formuleert het bijvoorbeld de Apostolische Brief *Pastores dabo Vobis* (1992): “Als Bruid van Jezus Christus wil de Kerk door de priester bemind worden op de totale en exclusieve wijze waarop Jezus Christus, Hoofd en Bruidegom, haar bemind heeft. Het priesterlijk celibaat is dus de gave van zichzelf in en met Christus aan de Kerk en drukt de dienst uit van de priester aan de Kerk in en met de Heer.” (nr. 29). Deze bijbelse, theologische en geestelijke

zienswijze, die de dienst van de priester aan het voorbeeld van Christus – zijn leven en werken – oriënteert, is van een zodanige diepte en draagwijdte, dat paus Paulus VI in zijn encycliek over het celibaat allen ertoe oproept “tot een blijvende bestudering van deze aspecten om zo dieper door te dringen in de verborgen en heilzame werkelijkheid ervan. Zo zal de band tussen priesterschap en celibaat zich steeds duidelijker tonen als een teken van grote zielensterkte en als een postulaat van de exclusieve liefde zonder voorbehoud voor Christus en zijn Kerk.” (nr. 25). Deze logica maakt de priester bekwaam het celibaat niet als een geïsoleerd of louter negatief element (van de moeilijke omhouding) maar in een ten diepste positieve betekenis te beschouwen en te leven: als de vrucht van een vrije en steeds weer nieuwe liefdesbeslissing, waarmee hij reageert op de uitnodiging van God, Christus in zijn overgave als ‘Bruidgom van de Kerk’ na te volgen en op deze wijze deel te hebben aan de vaderlijkheid en vruchtbaarheid van God.

Deze diepe theologische argumenten voor het celibaat worden – dat ligt voor de hand – noch door het gebrek aan priesterroepingen noch door het mogelijk stijgende aantal mislukte priesters noch door gedragingen getroffen, die alleen als uiterst schandelijk – en beklagenswaardig – kunnen worden bestempeld. Dat zou zijn alsof men de onontbindbaarheid van het huwelijk wil afschaffen omdat echtbreuk en echtscheidingen steeds vaker voorkomen. Anderzijds worden veel affectieve crises in het leven van de priesters voornamelijk daardoor veroorzaakt, dat het ontbreekt aan sterke ervaringen van dat geestelijk vaderschap, dat de heilige Paulus deed uitroepen: ‘In Christus Jezus ben ik door het Evangelie jullie vader geworden’(1 Kor. 4, 15), waardoor hij de gelovigen ‘mijn kinderen’ noemde, ‘waarvoor ik opnieuw weën lijd’(Gal. 4, 19).

Sommige mensen verwijten de Kerk ook wel dat zij iets, dat eigenlijk een vrije beslissing zou moeten zijn, per wet wil afdwingen. Bij nauwkeuriger toezien blijkt echter ook

dit argument onjuist, omdat het celibaat noch door Christus noch door de Kerk is opgelegd. De laatste beperkt zich er alleen toe de priesterkandidaten uit te kiezen onder degenen die – naast enkele andere voorwaarden – ook de gave van het celibaat hebben ontvangen. Maar opdat deze gave verder kan stralen en vrucht kan brengen, moet de priester zijn overgave aan God, de Kerk en de zielen dagelijks hernieuwen en zijn leven zo tot een blijde liefdesverklaring laten worden.

Direct voor het begin van het priesterjaar, op 15 en 16 juni 2009, had er een ontmoeting plaats tussen de paus en enkele vertegenwoordigers van de Oostenrijkse Kerk, in het verloop waarvan Kardinaal Schönborn een appel van de Oostenrijkse katholieken overhandigde; deze verzochten daarin onder andere om de afschaffing van het verplichte celibaat. De reactie van paus Benedictus XVI liet, zoals de kardinaal zelf later berichtte, geen twijfel bestaan aan het belang van het celibaat van de priester: 'De Heilige Vader heeft gezegd dat het in de grond van de zaak om de vraag gaat of wij een louter en alleen op God gebaseerd leven voor mogelijk en zinvol houden'.

Dit is tenslotte niets anders dan de samenvatting van een gedachtegang, die de paus al op 22 december 2006 in zijn toespraak tot de Romeinse curie geformuleerd had: "Het ware fundament van het celibaat kan alleen besloten liggen in de uitdrukking: Dominus pars - Gij zijt mijn land, mijn erfdeel. Het kan alleen maar theocentrisch zijn. Het mag niet betekenen dat men verstoken blijft van de liefde, maar moet betekenen dat men zich laat zich laat meenemen door de hartstocht voor God, en dat men vervolgens, dankzij een inniger band met Hem, leert om ook de mensen te dienen. Het leven laten steunen op Hem onder afzien van huwelijk en gezin, betekent dat ik God aanvaard en ervaar als een werkelijkheid en hem daarom kan brengen naar de mensen." En: "Dit theocentrisch karakter van het priesterlijk bestaan is juist in onze volledig functionalistische

wereld noodzakelijk, waarin alles gefundeerd wordt op berekenbare en verifieerbare prestaties. De priester moet God waarachtig van binnenuit kennen en Hem zo naar de mensen brengen: aan deze dienst heeft de mensheid van vandaag bovenal behoefte. Als in een priesterleven deze centrale plaats van God verloren gaat, loopt geleidelijk aan ook de ijver weg om zich in te zetten. In de overmaat aan uitwendige zaken ontbreekt het centrum dat zin geeft aan alles en dat alles tot eenheid herleidt. Daar ontbreekt dan het fundament van het leven, de 'aarde', waarop dit alles kan rusten en vrucht dragen. Het celibaat, dat in heel de oosterse en de westerse Kerk voor de bisschoppen geldt en dat, volgens een traditie die teruggaat tot een tijd die dicht bij die van de Apostelen ligt, in de Latijnse Kerk voor de priesters in het algemeen geldt, kan uiteindelijk alleen maar begrepen en beleefd worden op basis van deze grondhouding."

Juist omdat het celibaat van de priester zo kostbaar is, zijn de door enkele priesters begane seksuele misbruiken ook zo bijzonder verfoeilijk. Vittorio Messori schrijft terecht: 'Wie verontwaardigd is over deze minderwaardigheid, is dit omdat hij haar afmeet aan de verhevenheid van de boodschap, die [de dienaren van God] aan de wereld verkondigen en die men, gelovig of niet, niet besmeurd wil zien' (Corriere della Sera, 11 maart 2010).

In deze misbruiken, die zich niet beperken tot het kerkelijke terrein en die heel duidelijk niet door het celibaat zijn veroorzaakt, manifesteert zich veeleer de hedonistische erotiek van een zich steeds verder verspreidende cultuur, die het goddelijke gericht heeft vergeten. Maar precies aan deze stroming biedt het celibaat van de priester tegenstand – en niet alleen dat: Het is een uitdaging aan een civilisatie, die alleen het provisorische en relatieve kent en de mens – onder andere – het vermogen ontzegt om levenslang verantwoordelijkheid op zich te nemen. Een dergelijke culturele context verleidt echter ertoe, het priesterlijke celibaat

voor onmogelijk te houden, ja gewoonweg voor onmenselijk, en iedereen, die celibatair leeft, voor een huichelaar te houden.

Daarom is het celibaat vandaag belangrijker dan ooit – als een stralend bewijs voor het feit, dat ‘God alleen voldoende is’ (Theresia van Avila). Als ‘een teken van bijzondere aard’ heeft de paus het in zijn interviewboek *Licht van de wereld* genoemd. Nog meer dan de God van de filosofen en de theologen heeft onze wereld vandaag de God van de apostelen, van de leerlingen van Jezus Christus nodig, in wie Hij ook vandaag nog tegenwoordig is en werkt.

Arturo Cattaneo

HET CELIBAAT VAN DE PRIESTER HISTORISCH BEZIEN

IS HET CELIBAAT EEN OVERBLIJFSEL UIT DE TIJD VAN HET OUDE TESTAMENT MET ZIJN REINHEIDSVORSCHRIFTEN VOOR DE PRIESTER?

Het is juist dat tussen het Oude en het Nieuwe Testament een zekere continuïteit bestaat, maar het is ook juist dat Jezus Christus in velerlei opzicht iets geheel nieuws heeft geschapen. Dat geldt ook voor de betekenis van het celibaat. Weliswaar lag het zwaartepunt in de eerste eeuwen van het Christendom niet zozeer op volledige onthouding, maar eerder op kuisheid en gematigdheid; referentiepunt was echter in elk geval niet de rituele reinheid van het Oude Testament, maar het voorbeeld en de zending van Christus. Men moet er zelfs van uitgaan dat de rituele reinheid nu als prefiguratie en beeldende beschrijving van het heilswerk van Christus nieuw werd begrepen. Om dat te verklaren moeten we ons allereerst haar belangrijkste kenmerken in herinnering roepen.

Het boek Leviticus (22, 4-5) somt enkele reinheidsvoorschriften op, die het de oudtestamentische priesters onder bepaalde voorwaarden verbieden om van de offergaven te eten en rituele handelingen uit te voeren; naast verontreinigingen van de huid, die dikwijls ten onrechte met 'melaatsheid' vertaald zijn, geslachtsziekten en de door aanraking van een lijk veroorzaakte onreinheid, betreft dit verbod ook de 'zaadlozing'. Dit wordt in Lev. 15, 16-18 toegelicht. De zaadlozing maakt de man niet alleen in het algemeen onrein, maar ook als die zich gedurende het geslachtsverkeer voordoet; in dit geval heeft de onreinheid bovendien ook betrekking op de vrouw, die nu eveneens verplicht is zich te reinigen. Als voorwaarde om van de offergaven te mogen eten, heeft het gebod van de seksuele reinheid niet

alleen betrekking op de priesters: in 1 Sam. 20, 26 wordt het feit dat David bij een offermaal niet aanwezig is, op een geval van *pollutio nocturna* (nachtelijke zaadlozing) teruggevoerd, terwijl in 1 Sam. 21, 5 de priester Achimelek het David en zijn gezellen eerst dan en alleen bij wijze van uitzondering toestaat zich te verzadigen aan de heilige broden, als David hem verzekerd heeft dat de mannen zich van de vrouwen hebben onthouden. In de joodse traditie werd het bijbelse voorschrift uitgebreid: De Mischna (T. Bavli, *Joma* 1, 1-7) schrijft voor dat de hogepriester, die zich erop voorbereidde de ritus van de verzoendag te vieren, de voorgaande nacht in een afgescheiden ruimte moest doorbrengen en door speciaal daarmee belaste jeugdigen moest worden wakker gehouden, die hem, om elk huidcontact te vermijden, alleen met stokken mochten aanraken. Dat gebeurde juist omdat men vreesde dat, als hij zou inslapen, een nachtelijk voorval hem voor het feest op de volgende dag onrein zou kunnen maken.

Waarom sperma en heel algemeen alle geslachtsvloei-stoffen – na de bevalling (Lev. 12, 2-5), bij de menstruatie (Lev. 15, 19-23) en in het geval van een gonorrhoe-aandoening bij de man of bij de vrouw (Lev. 15, 2-12; 25-27) – onrein maken, is zeer omstrede, maar blijkbaar heeft het er iets mee te maken dat dergelijke vloeïngen een verlies aan leven symboliseren. De God van Israël is de God van het leven (Deut. 5, 26; Ps. 84, 3), de God die alles tot leven brengt (Num. 27, 16); de doden loven Hem niet (Ps. 115, 17), en aan hen doet Hij geen wonderen (Ps. 88, 11). Daarom is alles, wat herinnert aan de dood, onrein en tegen God; dat geldt vooral voor elk lijk en ook voor de ‘melaatse’, die men als een soort ‘wandeland lijk’ beschouwde, maar ook voor het verlies van die vloeistoffen waarvan het doorgelopen van het leven afhangt: sperma en menstruatiebloed. Daarvoor spreekt ook de beroemde tekst uit het boek Leviticus (17, 11): ‘De levenskracht van mens en dier zit namelijk in het bloed. Ik sta jullie alleen toe het te gebruiken

op het altaar om verzoening te bewerken, want door de levenskracht bewerkt het bloed verzoening'. Het door de onreinheid van de Israëlieten bezoedelde altaar wordt – met de toestemming van God – door bloed gereinigd en kan nu weer als een waardige plaats dienen voor de ontmoeting tussen God en zijn volk.

Als de door het uitreden van de geslachtsvloei­stof veroorzaakte onreinheid in het Nieuwe Testament geen rol meer speelt, berust dat minder op de sterker 'ethische' en minder 'rituele' oriëntering van de nieuwtestamentische religie dan veeleer op het feit, dat het op het kruis vergoten en in hoge mate levenschenkende Bloed van Christus eens en vooral alle onrein­heden reinigt en daar, waar tot op dat tijdstip de dood had geheerst, het leven weer herstelt (Hebr. 9, 11-14; Rom. 3, 24-25). Er bestaat dus geen noodzaak meer om bloed te vergieten voor louteringsdoel­einden, omdat nu alles in Christus gereinigd is en zelfs de huwelijksdaad niet meer door de dood is getekend, maar tot een beeld van de vereniging tussen Christus en de Kerk is geworden (vgl. Ef. 5, 25-27). En ook de tweede grote bron van onreinheid, het lijk (vgl. Num. 19, 11-16) is gelouterd: het met Christus gestorven en begraven lichaam (Kol. 2, 12) is gezaaid in vergankelijkheid, maar verrezen in onvergankelijkheid (Vgl. 1 Kor. 15, 42).

Dat alles verklaart waarom het celibaat van de priester in het Nieuwe Testament niet als voortzetting van de sek­suële onthouding van de priester van het Oude Testament, maar eerder als een bijzonder charisma van de gelijkenis met Christus, de maagdelijke Bruidgom van de Kerk, moet worden opgevat (vgl. Ef. 5, 31-32), in wiens persoon de priester immers handelt. Het afzien van een aardse vruchtbaarheid wordt tot grondslag van een vruchtbaar­heid, die in de definitieve eenheid tussen de kerkelijke Bruid en haar goddelijke Bruidgom wortelt en door het bloed van deze laatste gelouterd is: 'Niet iedereen kan dit begrijpen, maar alleen zij aan wie het gegeven is. Want

het is zo: er zijn onhuwbaren, die zo uit de moederschoot zijn voortgekomen, en er zijn onhuwbaren die door de mensen zo gemaakt zijn, maar ook zijn er onhuwbaren die zichzelf onhuwbaar hebben gemaakt omwille van het rijk der hemelen' (Mt. 19, 11-12). In voortzetting van de ascetische leer van de heilige Paulus, volgens welke de seksuele onthouding het bidden bevordert (vgl. 1 Kor. 7, 5), heeft de traditie van de Kerk (Vgl. Innocentius 1., Epist. 2, 9, 12 *ad Victricium*: Pl 20, 475 C-477A) de cultisch afhankelijke, tijdelijke onthouding van de priesters van het Oude Testament anders uitgelegd, die alleen met het oog op een geheel anders gefundeerde gelijkenis met Christus en als praktische omzetting van deze begrepen kan worden. 'Zuiver functionele' interpretaties van het celibaat en daaruit afgeleide eisen om het af te schaffen of te verlichten, zijn dus misplaatst (vgl. Benedictus XVI., Apostolische Brief *Sacramentum caritatis*, nr. 24).

Giorgio Paximadi

IS HET CELIBAAT VAN DE PRIESTER EEN WET VAN DE LATIJNSE KERK OF HEEFT HET BIJBELSE OORSPRONGEN?

1. De betekenis van het ongehuwd-zijn van Jezus

Uit het eensluidende getuigenis van de evangelies blijkt dat Jezus van Nazareth – zo duidelijk als het voor Hem nog niemand gewaagd had – verklaard heeft, dat de God van Israël, zijn Vader, hem gezonden heeft, om zijn gelaat van onvoorwaardelijke liefde eens en vooral te openbaren en om allen, die aan Hem geloven, het eeuwige leven te schenken (Mt. 19, 29 en Joh. 3, 15-16:36; 4, 14 enz.). Met woorden en daden verkondigde Jezus dat het rijk der hemelen door

Hem grijpbaar nabij was gebracht (vgl. Mt. 4, 17; 10, 7; Lk. 10, 11; 21, 31) of zelfs al in de wereld tegenwoordig was geworden (vgl. Mt. 12, 28 en Lk. 17, 21).

Om te verzekeren dat Hij als Zoon van God, de Vader, dat goddelijke leven had ontvangen, dat Hij met de mensen wilde delen (vgl. Joh. 5, 26; Mt. 11, 27), heeft Jezus veel en dikwijls buitengewone 'tekenen' van erbarmen volbracht. Zoals de profeten Jesaja (8, 18) en Ezechiël (12, 11; 24, 24) is Hij ook zelf tot een 'teken' van de openbaring geworden (vgl. Mt. 12, 38-40; 16, 4; 24, 30). En zoals de profeten Jeremia (16, 2) en Johannes de Doper leefde ook Hij ongehuwd en verwekte Hij geen kinderen.

Ook in dit opzicht was Christus dus blijkbaar een teken 'dat weersproken wordt' (Lk. 2, 34), want grote delen van het jodendom ervoeren het niet-gehuwd zijn als vernederend (vgl. Re. 11, 37) want Hijzelf spreekt – misschien om zich tegen bepaalde geruchten te weren, die over Hem en de twaalf in omloop waren – over de niet natuurlijke, maar bewust gewilde – en duurzame – ongehuwde staat 'omwille van het rijk der hemelen' (Mt. 19, 12). Maar met welk doel? Ongetwijfeld ook om – effectief en affectief – vrij te zijn van elke familiale binding en zich zo met alle kracht te kunnen wijden aan de verkondiging van het rijk van God (vgl. Lk. 9, 58-62). Maar vooral omwille van de wezenlijke verbinding, die tussen deze beslissing en de inhoud van zijn verkondiging bestaat. *Jezus Christus is niet getrouwd en heeft geen kinderen verwekt, om ook 'in het vlees' te laten zien – want precies daarom was Hij immers 'vlees geworden' (vgl. Joh. 1, 14-18) – dat het eeuwige leven, dat Hij aan alle mensen wilde schenken, uitsluitend van God, de Vader, stamde.*

Overigens wisten de joden ten tijde van Jezus uit de oudtestamentische traditie dat de Schepper God de bron van het eeuwige leven, d.w.z. de bron van een verbond is, dat boven de dood uitgaat (vgl. 2 Makk. 7, 9, 23.36; Wijsh. 1, 13-14; 2, 23; 6, 19). Maar zij verwachtten de definitieve middeelaar van God – de Messias – , die het 'Nieuwe Verbond'

zou sluiten (Jer. 31, 31-34), die ze met goddelijke Geest van hun zonden zou reinigen (vgl. Ez. 11, 19-20; 36, 25-29) en hun het eeuwige leven zou schenken (vgl. Jes. 25, 6-10a).

Tegen de achtergrond van de veelvuldige Messiasverwachtingen van de toenmalige tijd liet Jezus zien, dat Hij tot God, zijn Vader, een absoluut unieke zoonrelatie had en deze met zijn leerlingen wilde delen. Daarom leerde Hij hun: 'Ook moeten jullie niemand op aarde jullie vader noemen; want gij hebt maar één Vader, de hemelse' (Mt. 23, 9). Daarin komt niet alleen de overwinning van familiale banden tot uiting ten gunste van een absoluut primaat van God, maar op de eerste plaats de boodschap dat God de enige Vader is van allen en de oorsprong van alle vaderschap (vgl. Ef. 3, 14-15), *d.w.z. de enige bron* van het fysieke en van het eeuwige leven van elke mens. Het is dus geen toeval, dat Jezus zich niet 'Vader' liet noemen, maar zich distantieerde van de gewoonte om profeten (vgl. 2 Kon. 2, 12; 6, 21; 13, 14), wijzen (vgl. 2 Makk. 14, 37), leraren (vgl. Hand. 23, 6) en priesters (vgl. Re. 17, 10; 18, 19) op deze manier aan te spreken.

In de overtuiging dat de Heer de enige Vader van allen is, en dat alle mensen kinderen van God zijn, en daarom broers en zussen (vgl. Mt. 23, 8), heeft Christus veelvuldig eraan vastgehouden dat zijn leerlingen zich onder elkaar als 'broeders' gedragen moesten (vgl. Mt. 5, 22-24. 47; 7, 3-5; 18, 15. 21.35 enz.). En Hij heeft de leerlingen ook zelf als 'zijn broeders' aangeduid (Mt. 28, 10; Joh. 20, 17-18; vgl. Mt. 25, 40).

Deze broederlijke relatie tot de leerlingen (vgl. Mt. 10, 37) maakte Jezus zelfs ondergeschikt aan de in wezen familiale bindingen (vgl. Mt. 12, 46-50; Lk. 8, 19-21; 11, 28) en Hij verklaarde: 'Wie de wil van mijn hemelse Vader volbrengt, is voor Mij broeder, zuster en moeder' (Mt. 12, 49-50). De relaties van de broederlijkheid, die Jezus met zijn leerlingen en vooral onder de twaalf aanknoopte (vgl. Mk 3, 13-14) berustten dus, door Hemzelf tot stand gebracht,

op de onvoorwaardelijke vaderlijke goedheid van God, die daarmee de eigenlijke kern vormde van de door Hem verkondigde en 'geïncarneerde' 'Goede Boodschap'.

Om ondubbelzinnig *te verzekeren, dat het eeuwige leven, dat Hijzelf bezat en doorgaf, alleen door God, de Vader, kan worden voortgebracht* (Joh. 5, 26) liet Jezus zich daarom niet alleen door niemand 'Vader' noemen, maar leefde Hij bovendien ongehuwd en in volkomen onthouding, zonder kinderen te verwekken.

Nauwkeuriger gezegd heeft de Zoon het zijn Vader door zijn verkondigingswerk natuurlijk zeer wel mogelijk gemaakt kinderen voor het eeuwige leven te verwekken. Maar Hij is nooit getrouwd en is ook zelf niet vader geworden, om erop te wijzen dat God door Hem en zijn Geest *op niet 'vleselijke' wijze verwekt* (vgl. Rom. 8, 15; Gal. 4, 6).

Anders dan de andere rabbi's van zijn tijd liet Jezus het merkwaardig genoeg toe dat Hem ook vrouwen volgden (vgl. Mt. 27, 55; 27, 61; Lk. 8, 2-3) en zijn woord hoorden (vgl. Lk. 10, 39,42). Met sommige vrouwen verbond Hem zelfs een echte en rijpe vriendschap (Lk. 10, 38-42; Joh. 11, 5; 12, 2-3), en Hij benadrukte de heilbrengende uitwerking van hun geloof in Hem (vgl. Mt. 9, 22). Maar juist door het celibaat en de volkomen onthouding toonde Christus dat elke vrouw – en dat moet geenszins als discriminering van de man worden begrepen (vgl. Gal. 3, 28) – zich alleen door de gelovige toegenegenheid tot Hem als dochter van de ene Vader en daardoor als zijn 'zuster' kan beschouwen (Mt. 12, 50).

Doordat Hij *in fysieke zin geen kinderen verwekte*, maar zijn leerlingen als 'broeders' beminde, en doordat Hij met de twaalf in gemeenschap leefde, zonder zich door iemand 'Vader' te laten noemen, heeft Jezus dus, zo kunnen we *samenfattend* zeggen, met duidelijke 'tekenen' gewezen op het ene en enige vaderschap van God en op zijn eigen identiteit: als eniggeboren Zoon van de Vader (vgl. Joh. 1, 14,18; 3, 16,18 enz.), die door deze gezonden is om zijn kinderen

de hemelse heerlijkheid binnen te leiden (vgl. Hebr. 2, 10). Voor dit doel heeft de Zoon degenen die in Hem geloofden (vgl. Mt. 19, 28-29; Joh. 3, 15-16 enz.) en in het bijzonder de twaalf, laten deelhebben aan dat goddelijk leven, dat Hijzelf van de Vader had ontvangen.

Op de tweede plaats heeft Jezus, doordat Hij *in 'geestelijke' zin kinderen verwekte*, maar ongehuwd en in onthouding bleef leven, duidelijk gemaakt, dat het goddelijk doorgeven van het eeuwige leven 'niet uit vergankelijk zaad' (1 Petr. 1, 23) en ook 'niet uit het bloed, niet uit de wil van het vlees, niet uit de wil van de man' (Joh. 1, 13) volgt. Dus laat Jezus de mensen niet langs de weg van de 'vleselijke' verwekking (vgl. Mt. 3, 9) maar door de (nieuwe) 'geestelijke' geboorte (vgl. Mt. 3, 11; 1 Petr. 1, 3) 'van boven' 'uit de Geest' van God (Joh. 3, 3 - 5, 8) deelhebben aan het goddelijke leven.

Uit deze beide tenslotte genoemde punten volgt, dat de beslissing van Jezus, 'omwille van het rijk der hemelen' (Mt. 19, 12) ongehuwd en blijvend in onthouding te leven, een krachtig 'teken' was voor een heel bepaalde geloofswaarheid: God, de Vader, is de enige bron van het eeuwige leven, dat Jezus als de eniggeboren Zoon geschonken werd en dat Hij als definitieve middelaar van het heil (vgl. 1 Tim. 2, 5 en Hebr. 8, 6; 9, 15; 12, 24) aan zijn leerlingen heeft doorgegeven. Maar deze geloofswaarheid is niets anders dan de Blijde Boodschap van Christus. Daarom brengt de bewust celibataire, onthoudende en broederlijke *vorm* van het aardse bestaan van Jezus de eigenlijke *inhoud* van zijn verkondiging van de definitieve komst van het rijk van God in de wereld tot uitdrukking: Wie aan Jezus gelooft en leeft zoals Hij, wordt 'in' Hem zoon van God (vgl. Joh. 1, 12; Rom. 8, 29; Gal. 3, 26-27) d.w.z., hij ontvangt de gave van het goddelijk leven, dat uitgaat van de Vader en dat de verrezen Christus zelf door zijn Geest aan elke mens onvoorwaardelijk schenkt.

2. Het celibaat van de twaalf en zijn betekenis

In de navolging van Jezus leefden de twaalf met elkaar als broeders, omdat Hij, de eniggeboren Zoon van de Vader, ze tot broeders had gemaakt (vgl. Joh. 1, 12; Rom. 8, 29). Doordat Hij hen 'tot de voleinding' (Joh. 13, 1), d.w.z. zozeer beminde, dat Hij voor hen aan het kruis is gestorven (vgl. Joh. 19, 30), toonde Jezus hun, dat God ze onvoorwaardelijk beminde en niets vuriger verlangde dan dat zij elkaar als broeders zouden beminnen (vgl. Mt. 5, 44-48; Lk. 6, 27.32-33.36) – namelijk zoals Jezus ze had bemind (Joh. 13, 34; 15, 12).

Er bestaat dus een zeer karakteristieke verbinding tussen de ervaring van de broederlijkheid van Christus en van de twaalf, en zijn beslissing om duurzaam ongehuwd en in onthouding te leven: juist door zijn broederlijk samenleven met de twaalf liet Hij ze *primair* deelhebben aan het eeuwige leven van de Vader. En dit geschenk van het deelhebben aan het leven en aan de liefdesgemeenschap met de Vader was gewoon niets anders dan het 'evangelie': de 'Blijde Boodschap', die Christus aan allen door het 'teken' van het celibaat en de volkomen onthouding openbaart.

Dus diende *de beslissing van de twaalf om zelfs de familie* – 'achter te laten' (vgl. Mt. 19, 27), om broederlijk en onge-trouwd – of, als ze zoals Petrus al getrouwd waren, tenminste in onthouding (vgl. Mt. 8, 14-15) – met Jezus samen te leven *slechts een enkel doel*: 'zoals' Hij (Joh. 13, 34; 15, 12) van de 'Blijde Boodschap' van die God te getuigen die wij Abba mogen noemen (Mt. 14, 36; vgl. Rom. 8, 15; Gal. 4, 6); d.w.z. te verkondigen dat God een onvoorwaardelijk goede Vader is, die allen, die in Hem geloven, zelfs wanneer ze voordien in de doodlopende straten van de zonde verdwaald waren (Joh. 11, 52), 'uit de Geest' tot het eeuwige leven baart.

3. De betekenis van het celibaat in het dienstambt van de apostolische Kerk

De ongehuwde, onthoudende en broederlijke *vorm* van de gemeenschap van Jezus met de twaalf werd nog tijdens het leven van de apostelen als een bijzonder uitdrukkingsvol 'teken' van zijn 'evangelie' beschouwd. De auteurs van het Nieuwe Testament leefden 'ter gedachtenis' aan Christus (vgl. Lk. 22, 19; 1 Kor. 11, 25). Ze geloofden er vast aan dat de Geest van de verrezen Heer aan allen het van God de Vader stammende eeuwige leven schenkt, en legden er zelfs schriftelijk getuigenis van af welke rijke kerkelijke vruchten dit gelovige bewustzijn voortbracht. En zo grepen zij voor de Kerk terug op de metafoor van de 'moeder' voor het apostolische dienstambt, maar ook op de metafoor van de 'vader'.

In de moederlijke metafoor (vgl. b.v. Joh. 19, 26-27; Gal. 4, 19; 22, 31; 1 Tess. 2, 7-8; 1 Kor. 4, 14-15; 2 Joh. 1; Apoc. 12) wordt verwoord dat alle leden van de Kerk – en vooral haar gewijde bedienaren – ervoor verantwoordelijk zijn dat alle mensen de mogelijkheid hebben kinderen van God, broeders en zusters van Christus en ook onderling broeders en zusters in het geloof te worden.

De vaderlijke metafoor daarentegen gebruikt vooral de heilige Paulus, om zijn eigen opvoedkundige rol te onderstrepen (vgl. 1 Tess. 2, 10-12) of om tegenover andere missionarissen het eigen 'primaat' bij de evangelisatie van een bepaalde christelijke gemeente te doen gelden (vgl. 1 Kor. 4, 14-15). Ook in het laatstgenoemde geval heeft de Apostel zijn taak, de leden van de betreffende gemeente voor het geloof te 'baren' door het deelhebben aan het ene en enige onherroepelijke middelaarschap van Christus vervuld.

In ieder geval blijft bij de auteurs van het Nieuwe Testament het bewustzijn levend, dat het goddelijk leven in de christenen door God de Vader door het onherroepelijke heilsmiddelaarschap van zijn Zoon Jezus en in de kracht

van de Heilige Geest is verwekt (vgl. 1 Joh. 5, 11-12 enz.).

Tegen deze achtergrond van de 'geestelijke' doorgave van het eeuwige leven, dat in God zijn vaderlijke oorsprong en in de door de Geest van de verrezen Heer bezielde Kerk zijn moederlijke bemiddeling heeft, is ook de zin van het ongehuwd-zijn van apostelen zoals de heilige Paulus te begrijpen. Hij leefde namelijk celibatair (vgl. 1 Kor. 7, 7; 9, 5; Fil. 3, 7-18) en werkte met andere missionarissen in een team samen (vgl. Hand. 15, 22; Rom. 16, 3.9.21; 2 Kor. 8, 23; Fil. 4, 3; 1 Tess. 3, 2). Als missionaris van het evangelie trok de Apostel op het orgel van zijn rijke persoonlijkheid alle affectieve registers van de naastenliefde van de Blijde Boodschap open, om voor 'allen alles' te zijn (1 Kor. 9, 22), zoals het overeenstemt met het leven in Christus Jezus' (Fil. 2, 5; vgl. 2 Kor. 4, 10-12; 13, 4).

Paulus zelf zag zich als vriend van Christus, die de Kerk als haar Bruidegom 'bemind heeft en zich voor haar heeft overgeleverd' (Ef. 5, 25). Als 'vriend van de Bruidegom' verklaart de Apostel op een plaats zelfs, dat hij een soort goddelijke 'jaloezie' voelt (vgl. Ez. 16, 42) op de christelijke gemeente van Korinthe. Hijzelf had de Korinthiërs het evangelie gebracht en ze op deze manier met Christus 'verloofd' (2 Kor. 11, 2). En zo is ook de ernstige zorg van de Apostel begrijpelijk om deze gemeente, die Jezus ontrouw dreigde te worden (vgl. 2 Kor. 11, 4) en in de dwaalleer dreigde af te glijden. Maar afgezien van dit bijzondere geval, vermoedt men dat Paulus zich zozeer met Christus geïdentificeerd heeft (vgl. Gal. 2, 20; 2 Kor. 4, 10; Fil. 1, 21), dat hij Hem zelfs in de beslissing navolgt (vgl. 1 Kor. 11, 1; 1 Tess. 1, 6), de Kerk met zijn hele wezen te beminnen (vgl. Ef. 5, 31-32 met citaat uit Gen. 2, 24): in ongehuwde, onthoudende en broederlijke overgave aan de *Ecclesia*, de gemeenschap van de gelovigen, put hij zijn affectieve potentieel geheel en al uit en betuigt daarmee de gave van de liefde en van het leven die God de Vader aan zijn kinderen schenkt.

De apostolische zending van de heilige Paulus, die hij zo met zijn 'broeders' deelde en beleefde (Vgl. 1 Kor. 1, 1; 16, 12; 2 Kor. 1, 1; 2, 13; 8, 22; Ef. 6, 2 enz.) diende uiteindelijk vooral één doel: in de christenen 'Christus' (Gal. 4, 19) – d.w.z. een goddelijk leven, dat lijkt op het leven van Christus – te verwekken en te laten gedijen (vgl. Rom. 8, 29; Fil. 3, 10-21). In deze zin moet ook zijn bekentenis worden begrepen, dat hij 'opnieuw weën' doorstaat voor de christenen (Ga. 4, 19): heel duidelijk gaat het hier om een 'geestelijke' geboorte, d.w.z. een geboorte uit de levengende Geest van de verrezen Heer (vgl. Gal. 5, 25; Joh. 6, 63; Rom. 8, 11; 1 Kor. 15, 45; 2 Kor. 3, 6; 1 Petr. 3, 18) – allereerst door de doop en dan door een pastoraal, die ook verdriet en zorgen kende.

Maar hoe is in de context van een zo begrepen apostolische Kerk het voorschrift uit de brieven van de Apostel te verklaren, volgens welke de kandidaten voor het ambt van bisschop (1 Tim. 3, 2), voor het ambt van priester (Tit. 1, 6), en voor het diaconaat (1 Tim 3, 12) 'slechts eenmaal getrouwd' mochten zijn? Deze stereotype formulering, die in de pastorale brieven nooit wordt aangewend met betrekking tot andere christenen, duiden enkele moderne wetenschappers vooral in het licht van de interpretatie van paus Siricius (384-399) maar ook op basis van talrijke bewijsstukken voor de plicht tot onthouding voor bisschoppen, priesters en diakens, die indertijd al in verschillende regio's van de Kerk in het Oosten en Westen van kracht was: zoals volgt uit de decreten *Directa* (385) en *Cum in unum* (386), heeft de paus het feit, dat een man maar eenmaal getrouwd (geweest) was, als bewijs beoordeeld, dat de – getrouwde of weduwnaar geworden – kandidaat voor de hogere wijdingen in staat was, vanaf het moment van zijn priesterwijding in volledige onthouding te leven. Dus zouden de bisschoppen, de priesters en de diakens al op het moment van het ontstaan van de eerste brief aan Timotheus en van de brief aan Titus verplicht geweest zijn tot onthouding.

Een dergelijke beschikking zelfs voor getrouwde priesters – *die daardoor van de 'vleselijke' verwekking afzien* – kon steunen op het getuigenis van de evangeliën en maakte het de bisschoppen, priesters en diakens mogelijk '*tot gedachtenis*' – beter gezegd, '*als gedachtenis*' – van Christus te leven, die door zijn ongetrouwde, in onthouding levende en broederlijke gemeenschap met de twaalf getuigenis aflegde voor God de Vader Abba en zich tot zijn beschikking stelde, om 'in de Geest' kinderen te verwekken voor het eeuwige leven.

Samenvattend kan men dus zeggen, dat volgens nieuwtestamenteisch getuigenis de *broederlijke, onthoudende of zelfs celibataire levensvorm* van de twaalf, en talrijke missionarissen van de apostolische Kerk, die in navolging van Christus leefden, een in hoge mate belangrijke bekentenis en teken is voor de *centrale inhoud* van de 'Blijde Boodschap'. Dit kan als Bijbelse motivering gelden voor het feit, dat het celibaat van de bisschoppen in de gehele – Oosterse en Westerse Kerk – en het celibaat van de priesters in de Latijnse Kerk tot vandaag voortleven.

Franco Manzi

IS HET JUIST DAT HET CELIBAAT VAN DE PRIESTERS EERST IN DE MIDDELEEUWEN IS ONTSTAAN?

Het celibaat van de priester behoort tot de oudste kerkelijke tradities. Christus is niet getrouwd en heeft geen kinderen verwekt. Dat is het grote voorbeeld, dat alle apostelen hebben nageleefd. Zelfs zij, die al getrouwd waren, verlieten vrouw en kinderen om Christus na te volgen (vgl. Mk. 10, 28-30). Dat betekent natuurlijk niet dat ze hun vrouwen in de steek gelaten hebben: de vrouwen bleven niet alleen achter, maar vonden bescherming

in de grote familie. De apostelen zelf echter wilden Christus radicaal navolgen, en dat was alleen mogelijk zonder familiale bindingen. In het vroegste christendom heeft de abstinentie (die ook onthouding wordt genoemd) een zeer veel belangrijker rol gespeeld dan algemeen wordt toegegeven. Het wetenschappelijk onderzoek zal hier op grond van nieuwe vraagstellingen in de volgende jaren zeker nog een en ander aan het licht brengen. De radicale levensvorm van de leerlingen van Christus, die ook duurzame seksuele onthouding inhield, heeft gedurende eeuwen doorgewerkt. Weliswaar mochten tot ver in de middeleeuwen getrouwde mannen gewijd worden en getrouwd blijven, maar ze moesten na hun wijding in onthouding leven, terwijl hun ongehuwde of weduwnaar geworden medebroeders na de priesterwijding niet meer mochten trouwen.

Voor de historische oorsprong van het celibaat is het belangrijk vast te houden, dat het celibaat tot ver in de middeleeuwen ruimer werd opgevat als tegenwoordig: het ging niet alleen om een trouwverbod voor ongehuwde priesters, maar om een 'onthoudingscelibaat': Alle diakens, priesters en bisschoppen, of ze nu getrouwd, weduwnaar of ongehuwd waren, moesten zich vanaf de dag van hun wijding van elke seksuele handeling onthouden en mochten geen kinderen verwekken. Het ging dus juist niet alleen om een stipt beoefende cultische kuisheid ongeveer op de dag voor het vieren van de Eucharistie, maar om een duurzame onthouding met het doel de Kerk onbeperkt te kunnen dienen. Het celibaatbegrip was dus veel omvattender dan vandaag: terwijl het huidige celibaat alleen geldt voor ongehuwde priesters, waren er in de vroege Kerk ook getrouwde priesters, die hun huwelijk voortaan als een Jozefhuwelijk moesten beleven en van intieme relaties moesten afzien. Nergens is voor de vroege Kerk aan te wijzen, dat een getrouwde clericus nog na zijn wijding op legitime wijze kinderen zou hebben verwekt.

Tegen een dergelijke praktijk rijzen tegenwoordig zeker bedenkingen: Hoe kon de Kerk van rechtmatig getrouwde christenen verlangen om plotseling in volledige onthouding te leven? En is een blijvende onthouding binnen het huwelijk eigenlijk denkbaar? We moeten echter de toenmalige maatschappelijke context in het oog houden. Het ambt van clericus gold als prestigeambt, en daarom was het volstrekt gepast daarvoor offers te brengen. De vrouwen van de clerici moesten bovendien uitdrukkelijk met de wijding van hun man akkoord gaan. De clerici werden op een voor toenmalige verhoudingen al gevorderde leeftijd gewijd (*virī probati*), als de eigen kinderen al opgegroeid of zelfs uit huis waren, en het familiale leven ondergeschikt gemaakt kon worden aan de eisen van het kerkelijke beroep. En tenslotte mogen we niet vergeten, dat de toenmalige geneeskunde om gezondheids-hygiënische redenen aanraadde, het geslachtsverkeer uitsluitend te voltrekken voor procreatieve doeleinden. Toch bleef de onthouding van getrouwde clerici met het oog op de sacramentaliteit van het huwelijk natuurlijk problematisch. Dat leidde in de loop van de middeleeuwen uiteindelijk tot het inzicht, liever af te zien van getrouwde clerici dan van hen en hun vrouwen de onthouding te verlangen. Zo ontstond de huidige praktijk, die zich sinds het Concilie van Trente (1545-1563) voorgoed heeft doorgezet, namelijk alleen nog ongehuwde priesterkandidaten te wijden: een voelbare verlichting van de onthoudingsdiscipline! Er kunnen nu amper alle getuigenissen van de Kerkvaders, te beginnen bij Clemens van Alexandrië over Tertullianus van Carthago tot aan Johannes Chrysostomus en Hiëronymus genoemd worden, daarbij nog de talrijke synodebesluiten, die zich in de vroegkerkelijke tijd met het onthoudingscelibaat hebben beziggehouden. Sinds ongeveer 200 na Christus comprimeren zich in Oost en West de aanwijzingen op een onthoudingspraktijk voor clerici. Zeker blijkt daaruit geen gesloten beeld; daarvoor stromen de

literaire bronnen te schaars. Maar het kan toch met historische zekerheid gezegd worden, dat de onthouding van de getrouwde diakens, priesters en bisschoppen juist op grond van het voorbeeld van Jezus zelf en de apostelen steeds duidelijker tot een moeten werd. Zo gaat ook sinds de derde eeuw de algemene trend eenduidig in de richting van een ongehuwde clerus. In ieder geval is het feit, dat clerici getrouwd zijn, binnen de Kerk geen argument tegen de onthouding of tegen het celibaat, integendeel: Ook van hun getrouwde clerici verwachten de gelovigen onthouding en geven zij de voorkeur aan een ongehuwde clerus. De eerste schriftelijk overgeleverde norm, die de onthouding voor de gewijde dienaren van de Kerk in het Westen voorziet, is Canon 33 van het Concilie van Elvira – dat rond het jaar 308 heeft plaatsgevonden – wat echter niet betekent dat de in Elvira schriftelijk vastgelegde praktijk niet ook al eerder gebruikelijk geweest zou zijn.

Het vroegchristelijke monnikenwezen werd dikwijls als een bewijs daarvoor aangevoerd, dat de clerikale onthouding en het ongehuwd-zijn eigenlijk eerst met het begin van het monnikendom in de vierde eeuw zou zijn opgekomen. In dit verband beweert men graag, dat de door het monnikendom en zijn lichaamsvijandigheid teweeggebrachte ascetische beweging in feite aan het priesterschap vijandig zou zijn. Dus zou men het ongehuwd zijn van de monniken en de levenssituatie van de getrouwde en kinderen verwekkende priesters van elkaar moeten onderscheiden. Naar mijn mening liggen de dingen precies omgekeerd: In het begin bestond de onthouding van Jezus, van de apostelen en van de clerici (diakens, priesters en bisschoppen), totdat eerst tamelijk laat, namelijk in de vierde eeuw, in Egypte de beweging van het monnikendom ontwaakte, die dan weliswaar een stormachtige toeloop beleefde. Maar de onthouding van de clerici was al eeuwen eerder verbreid. Er zouden al veel teksten aan te voeren zijn van de tweede tot de vierde eeuw, zowel in het Westen als in het Oosten,

die wijzen op een verbinding van het priesterschap met de volledige onthouding.

Het boomende monnikendom schijnt in de vierde eeuw echter toch minstens ertoe te hebben geleid, dat men grondiger discussieerde over de theologische motivering van de onthouding van de clerus. Voor de in de wereld levende clerus moest echter een niet-ascetische – ascese was zaak van de monniken – maar sacramentele basis gevonden worden: de onthouding van de priesters vindt zijn oorzaak juist niet in een voorliefde voor een strengere levenswandel, maar in het ambt van de diakens, de priesters en de bisschoppen zelf. De clerus moet in onthouding leven omdat ze bedienaren van de sacramenten zijn en zich geheel aan deze dienst wijden.

Volgens de leer van de pausen Siricius en Innocentius is de onthouding van de clerus definitief. Ze steunt op het doen van Christus zelf, die voor ons als ongehuwde het heil bewerkt heeft. Jezus had geen ander leven door te geven dan dat wat Hij aan het kruis heeft gegeven. In Hem zijn wij gered, verlost, opnieuw geboren – niet door verwekking, niet door de wil van het vlees, maar in zijn Bloed. Zijn overgave voltrekt zich voortdurend in de kelk van de Eucharistie en door degenen, die *in persona Christi* de woorden herhalen: 'Neemt en eet, neemt en drinkt, dit is mijn Lichaam, dit is mijn Bloed'. Men vermoedt, dat het celibaat van de dienaren van Christus een betekenis heeft die ver uitgaat boven het louter disciplinaire domein.

Stefan Heid

WAAROM VERSCHILLEN DE KERK IN HET OOSTEN EN DE KERK IN HET WESTEN IN DE KWESTIE VAN HET CELIBAAT VAN DE PRIESTER?

De Kerken in het Oosten hebben in de eerste eeuwen net als in het Westen de onthouding van de clerus gekend. Ze gold voor getrouwde, maagdelijke en weduwnaar geworden clerici. Dat wordt vandaag snel vergeten, als men spreekt over de Kerken in het Oosten. Het is interessant dat de bewijzen voor de onthouding van de clerus voor de eerste eeuwen in het Oosten zelfs nog duidelijker zijn dan in het Westen. Eerst sinds de vijfde eeuw brokkelde dan de gemeenschappelijke lijn af. Dit erosieproces begon in het Oosten met de afsplitsing van grote delen van de niet-Griekse Kerken van de Rijkskerk, en zette zich dan voort in de Byzantijnse Rijkskerk zelf. Vandaag staan praktisch alle Kerken van het Oosten afwijzend tegenover een strenge onthoudingsdiscipline of zelfs tegenover het celibaat in het Westen. Er zijn daarom vandaag in de kerken van het Oosten getrouwde diakens en priesters, die ook na de wijding kinderen verwekken. Desondanks kent ook de clerusdiscipline in de Kerken van het Oosten celibataire elementen, zonder dat hierin nog uniformiteit zou bestaan. Het gaat om een overblijfsel van de vroegkerkelijke onthoudingsdiscipline zoals bijvoorbeeld het verbod van een tweede huwelijk, het verbod om te trouwen na de wijding, en vooral het voorschrift alleen ongehuwde mannen toe te laten als kandidaten voor het bisschopsambt.

De eerste barsten in de onbeperkte onthoudingsplicht kwamen ongetwijfeld door de grote schisma's, die het Oosten heeft doorgemaakt. Zo heeft bijvoorbeeld de afsplitsing van de Oost-Syrische, de West-Syrische en de Koptisch regionale Kerken sinds de vijfde eeuw in telkens verschillende snelheid geleid tot het prijsgeven van de onthouding. Bijzonder duidelijk aanwijsbaar is dit proces voor de Perzische Kerk. Hier heeft men na het Concilie van

Efese (431) heel bewust afscheid genomen van de tot dan gebruikelijke onthoudingspraktijk omdat men zich van de eenheid met de Byzantijnse Rijkskerk wilde losmaken en politiek niets meer met haar te maken wilde hebben. Op deze wijze ontstond een eigen Perzisch nationale Kerk, die zich organisatorisch en disciplinair zelfstandig maakte.

Voor Egypte was de situatie in zoverre een bijzondere omdat hier de bakermat van het monnikendom lag. De Koptische (d.w.z. Egyptische) Kerk voelde zich terecht de trotse erfgename van het buitengewone succesverhaal van het christendom, dat in de woestijnvader Antonius haar beroemdste stamvader had. Met het oog op de hoge betekenis, die de ascese in deze Kerk bezat, is het helemaal niet verwonderlijk dat hier de onthouding van de clerus tot in de vijfde eeuw indrukwekkende bewijzen kan aantonen. Maar daarna wordt het monnikendom zodanig dominant, dat het tot de eigenlijke drager van de spiritualiteit en de volkszielzorg wordt en dat in feite tot heden gebleven is. De Koptische clerus is verregaand monnik en kent praktisch geen echte wereldpriesters.

De Byzantijnse Rijkskerk heeft het ideaal van de in onthouding levende clerus tenminste formeel nog lang hooggehouden. In het wetboek van Keizer Justinianus uit de zesde eeuw geldt duidelijk het huwelijksverbod voor de clerus. Bovendien mochten mannen, die al voor de tweede maal getrouwd waren, niet worden gewijd. De onthouding wordt als oorsprong en fundament van de goddelijke canons en van alle andere deugden gezien. Dat bleef zo totdat de Byzantijnse Kerk zich in het jaar 691 op de Trullaanse synode (zo genoemd naar de plaats van samenkomst, het keizerlijk paleis in Constantinopel) openlijk tegen het Latijnse Westen keerde, waartegen ze zich wilde afzetten. Voor dat doel beriep ze zich – bewust of onbewust, dat is omstrede – op gemanipuleerde (of slecht vertaalde) teksten van de Noord-Afrikaanse synoden van 390 en 401. Deze synoden hadden zich eigenlijk ten gunste

van de strenge en omvattende onthouding van de clerus uitgesproken, maar werden nu door de Trullaanse synode precies in het tegendeel gedraaid.

De jongere geschiedvorsing heeft de ontwikkeling van een oecumenewijde uniforme praktijk naar een lossere maken van de onthouding van de clerus in de kerken in het Oosten ondubbelzinnig kunnen aantonen. Deze zienswijze is echter nog niet door allen erkend – vooral niet door degenen, die nog altijd kritiekloos aan de misleidende, in het Westen weliswaar wijdverbreide mening vasthouden, volgens welke er tot in de middeleeuwen geen celibaat bestaan zou hebben en deze een uitvinding zou zijn van de Latijnse Kerk.

Hierop valt te zeggen, dat het nuttig zou zijn als de geschiedschrijving in het Oosten twee onwrikbare onderzoekinzichten bij haar overwegingen zou kunnen betrekken. Het eerste punt werd al vermeld: de Trullaanse synode steunt op gemanipuleerde Noord-Afrikaanse concilieteksten, die in deze vorm de Latijnse traditie juist niet weerspiegelen. Het tweede punt betreft de beroemde Paphnutius-legende, die nog steeds door sommige Oostkerkelijke weerleggingen van het celibaat spookt. Volgens deze legende heeft het Eerste Oecumenische Concilie van Nicea in het jaar 325 de onthouding van de clerus eenstemmig verworpen, en wel met de motivering dat men van getrouwde paren geen onthouding verlangen kon. Maar nu heeft wetenschappelijk onderzoek sinds een halve eeuw bewezen dat deze episode een vervalsing is. Daar ze echter in een Byzantijns geschiedenisboek ingang heeft gevonden, dat in het Oosten algemeen aanzien genoot, heeft ze zich vastgezet en kon tot vandaag haar werking ontplooiën.

De interpretatie van de Kerk in het Oosten moet dus worden verworpen, omdat ze historisch beschouwd onhoudbaar is. De beste Griekse kerkvaders van de eerste eeuwen hebben de onthouding van de clerus gepropageerd, en de

hoog gewaardeerde Epiphanius van Salamis, om slechts het meest prominente en erkende voorbeeld te noemen, spreekt ondubbelzinnig over de onmisbare onthouding van de clericus, waarmee hij exact dezelfde discipline bedoelt, zoals ze indertijd in het Latijnse Westen heerste. Aan dergelijke historische inzichten kan het oecumenische gesprek vandaag aanknopen en misschien tot nieuwe overeenstemming komen.

Stefan Heid

IN DE KATHOLIEKE KERKEN VAN HET OOSTEN IS HET TOEGESTAAN OM GETROUWDE MANNEN TOT PRIESTER TE WIJDEN. WAAROM NIET OOK IN DE LATIJNSE KERK?

Dat zou een vergrijp zijn tegen de oudste en trouwens ook door de Oosterse Kerk erkende traditie, die van de priesters volledige onthouding verlangt. Goede redenen spreken ervoor dat het vóór de Trullaanse synode in het Oosten evenals in het Westen gemeenschappelijke praktijk was, merendeels getrouwde en al oudere kandidaten (priesters en oudsten) tot priester te wijden – vooropgesteld dat ze zich met toestemming van hun echtgenoten ertoe verplichtten om vanaf dan in volledige en duurzame onthouding te leven. In de laatste decennia vertegenwoordigt een groeiend aantal historici de opvatting dat de praktijk van de Kerk in de eerste eeuwen weliswaar getrouwde priesters toeliet, maar dit alleen deed onder voorwaarde dat deze na hun wijding in volkomen en duurzame onthouding leefden (vgl. C. Cochini, R. Cholij, A.M. Stickler, S. Heid, L. Touze).

De eis van volkomen onthouding weerspiegelt een vermoeden, dat in de toenmalige tijd weliswaar nog niet

theologisch onderbouwd was, maar in het bewustzijn van de Kerk in ieder geval al present was: de samenhang tussen celibaat en priesterschap. Zeer waarschijnlijk heeft men vanaf het begin gevoeld dat de priester van elke andere 'alomvattende' binding vrij moest zijn, om zich naar het voorbeeld van Christus zelf in bruidelijke volheid aan de Kerk te geven. Daarom verlangde men als eerste maatregel van de getrouwde kandidaten de volkomen onthouding, en verbood men hun zelfs het samenleven met hun echtgenoten. Zo legde het Eerste Concilie van Nicea (325) bijvoorbeeld vast: 'het is de bisschoppen, de priesters en de diakens en algemeen elk lid van de clerus absoluut verboden, een vrouw bij zich te hebben, tenzij het gaat om de eigen moeder, om een zuster, een tante of om een persoon die boven elke verdenking verheven is'. Al spoedig daarna werden echter velen zich ervan bewust dat een verbod van de echtelijke vereniging in strijd was met het wezen van het sacrament van het huwelijk, en dat het niet zinvol was de scheiding van de rechtmatig getrouwde echtgenote te eisen.

Gelet op het feit dat het niet passend was, rechtmatig getrouwde echtgenoten de echtelijke relatie te verbieden, ging de ontwikkeling in de Latijnse Kerk consequent erheen dat men steeds meer koos voor ongehuwde priesterkandidaten (sinds de negende eeuw werden praktisch uitsluitend ongehuwde kandidaten gewijd) en op deze manier het bruidskarakter van het priesterschap bewaarde. In het Oosten daarentegen was het getrouwde clerici sinds de Trullaanse synode (691) toegestaan het huwelijk te voltrekken op de dagen waarop ze geen altaardienst verzorgden, waardoor het allesomvattende bruidskarakter van het priesterschap iets werd afgezwakt. Dientengevolge liep de dagelijkse viering van de Eucharistie door getrouwde priesters in het Oosten terug (omdat ze zich anders ook dagelijks van het echtelijk verkeer zouden hebben moeten onthouden).

Nog een verdere overweging spreekt voor de in de Latijnse Kerk onderhouden discipline. Vandaag bestaat er geen twijfel meer over, dat het bisschopsambt moet worden beschouwd als de volheid van het wijdingssacrament. Dat heeft de theologie ertoe gebracht het priesterschap vanuit het bisschopsambt te verklaren. Zo heeft meer en meer het bewustzijn terrein gewonnen dat Christus, het Hoofd en de Bruidegom van de Kerk, niet alleen in de bisschoppen, maar ook in de priesters tegenwoordig is. Vanuit dit gezichtspunt wordt begrijpelijk waarom de disciplinaire orde, die de bisschoppen in de Oosterse – en ook in de Westerse Kerk – ongetrouwd zijn en onthouding voorschrijft, logischerwijs – tenminste voor een aanzienlijk deel – ook betrekking moet hebben op het priesterschap.

Men kan dus zeggen, dat de Latijnse Kerk doordat ze vanaf de vierde eeuw stapsgewijs de eis van het celibaat voor de jonge priesterkandidaten heeft ingevoerd (d.w.z. steeds uitsluitend gekozen heeft voor ongetrouwde kandidaten) en in de continuïteit met de oorspronkelijke praktijk van een volkomen in onthouding levende clerus is gebleven.

De ‘verzachte’ orde, die werd ingevoerd op de Trullaanse synode en in een groot deel van de Kerk in het Oosten tot vandaag geldig is, wordt door de Kerk van Rome in het algemeen geaccepteerd, hoewel de Apostolische Stoel voor de priesters uit het Oosten, die hun dienst in het Westen uitoefenen, bepaalde beperkingen heeft vastgelegd.

Als men met het oog op het priesterlijk celibaat een uniforme regeling voor de Latijnse Kerk en de Kerken in het Oosten zou willen invoeren, zou het logisch zijn om het celibataire priesterschap ook in de Kerken in het Oosten in te voeren, zolang hun disciplinaire autonomie daarbij gewaarborgd blijft. Want het Tweede Vaticaans Concilie heeft de Kerken in het Oosten het celibaat weliswaar aanbevolen, maar verklaart dat de heersende orde in de

Kerken in het Oosten niet veranderd moet worden (vgl. *Presbyterorum Ordinis*, nr. 16a). Ook de Syro-Malabarse en de Syro-Malankarse Kerk hebben nog kort geleden de eis van het celibaat voor hun priesters uit eigen beweging bekrachtigd.

Pablo Gefaell

DE KATHOLIEKE KERK HEEFT PERSONELE
ORDINARIATEN INGERICHT VOOR ANGLICAANSE
GELOVIGEN. OPENT ZIJ ZICH DAARMEE VOOR
GETROUWDE PRIESTERS?

Juist de oprichting van personele ordinariaten voor anglicanen, die in de volle gemeenschap met de katholieke Kerk willen treden, heeft aangetoond hoeveel het de paus eraan gelegen is om ook voor deze gelovigen de eis van het celibaat overeind te houden.

Want men zou in ieder geval ook erover hebben kunnen nadenken, om een nieuwe rituskerk te scheppen en deze dan de ambtswijding van getrouwde mannen toe te staan, zoals het immers in het grootste deel van de rituskerken in het Oosten het geval is, die zich in volle gemeenschap met de katholieke Kerk bevinden.

Met de apostolische constitutie *Anglicanorum coetibus* (4 november 2009) heeft de Paus echter voor de anglicaanse gelovigen, die in volle gemeenschap met de katholieke Kerk willen treden, personele ordinariaten opgericht, en in dezelfde constitutie heeft hij ook de noodzaak bekrachtigd, de met betrekking tot het celibaat geldende normen in acht te nemen (vgl. VI, 1). Dat getrouwde anglicaanse priesters, die toetreden tot de katholieke Kerk, in deze de priesterwijding kunnen ontvangen, is niet nieuw. Sinds meerdere decennia heeft de

katholieke Kerk in veel gevallen dispensatie verleend van de celibaatsverplichting, zodat getrouwde anglicaanse clerici, die hun priesterlijke dienst ook verder wilden uitoefenen, in de katholieke Kerk gewijd konden worden.

Toch is in een passage van de constitutie een zekere vernieuwing te herkennen met het oog op het celibaat. Daar staat: 'De ordinarius zal met volle inachtneming van de discipline van het celibaat van de clerus in de Latijnse Kerk in de regel (*Pro regula*) alleen celibataire mannen tot de priesterwijding toelaten. Hij kan de paus verzoeken, in afwijking van CIC, can. 277 par. 1, om van geval tot geval getrouwde mannen volgens de door de Heilige Stoel officieel erkende objectieve criteria tot de priesterwijding toe te laten'. (VI par. 2). Hierbij gaat het echter om een 'opening', die, van de voorzichtige formulering geheel afgezien, alleen van voorbijgaande aard is. Het gaat namelijk heel duidelijk erom die anglicanen tegemoet te komen, die al getrouwd zijn en zich voorbereiden op de priesterwijding.

Arturo Cattaneo

ZOU HET AANTAL ROEPINGEN NIET STIJGEN ALS MEN GETROUWDE MANNEN ZOU TOELATEN TOT DE PRIESTERWIJDING?

Een van de veel voorkomende argumenten voor de afschaffing van het verplichte celibaat is – vooral in de landen met een aanzienlijk gebrek aan priesters – de noodzaak om voor een groter aantal priesterroepingen te zorgen. In de laatste decennia is daarom herhaaldelijk het verlangen geuit 'viri probati', d.w.z. getrouwde leken te wijden, die betrouwbaarheid bewezen hebben in het geloof en bereids een zekere leeftijd hebben bereikt.

Hierop kan om te beginnen geantwoord worden dat het aantal priesterkandidaten niet automatisch stijgt als men lagere eisen stelt. Zoals de ervaring leert gebeurt eerder het tegendeel: de roepingen tot het priesterschap bloeien en vermenigvuldigen zich juist daar, waar de radicaliteit van het evangelie consequent en onvoorwaardelijk wordt geaccepteerd. Verder mag men niet vergeten dat ook in andere christelijke geloofsgemeenschappen – bijvoorbeeld bij de anglicanen of de lutheranen – een tekort aan geestelijke roepingen heerst, ofschoon het verplichte celibaat daar niet bestaat.

Opdat het aantal roepingen weer toeneemt, moet men vooral de belangrijkste oorzaak van het tekort aan priesters bij de naam noemen: de verslapping van het geloof, dat het steeds moeilijker maakt de nabijheid van Christus waar te nemen, die ons bemint, ons uitdaagt en ons tot zijn navolging oproept. Daar komt nog bij dat het vandaag de dag voor veel mensen moeilijk is de Kerk als geschenk van God en als een zendingsopdracht te begrijpen, die ook ons aangaat. In de westerse maatschappij is tenslotte ook het gewild beperkte aantal kinderen een factor, die de ouders in bepaalde omstandigheden ertoe brengt, een eventuele roeping niet onvoorwaardelijk te begunstigen.

Om de roepingen tot het priesterschap te bevorderen, is het, aldus Mauro Kardinaal Piacenza, 'noodzakelijk, in een steeds luider wereld met behulp van de geestelijke begeleiding en van het boetesacrament voor de jeugd nieuwe ruimten van het zwijgen en luisteren te scheppen, opdat ze de stem van God, die nog steeds roept, kunnen horen en haar bereidwillig kunnen volgen' (*L'Osservatore Romano*, 19 juni 2009). De Heer zelf heeft ons de weg naar stijgende aantallen roepingen getoond: 'Vraagt daarom de Heer van de oogst arbeiders te sturen om te oogsten' (Mt. 9, 38). Want het meest effectieve wapen voor een nieuwe toename van de roepingen is het gebed.

Wat betreft het aantal roepingen, is en blijft het ongepast, de Kerk te vergelijken met een economische onderneming, die niet zonder een zeker aantal leidinggevende functionarissen kan functioneren. 'De Heer Jezus heeft de enorme taak van de evangelieprediking over de gehele wereld durven toevertrouwen aan een handjevol mannen, van wie iedereen zou hebben gezegd, dat ze te weinig in aantal waren en te geringe capaciteiten bezaten. Tot dit kleine groepje zei Hij, dat zij niet bang moesten zijn omdat zij door Hem en met Hem, dank zij zijn voortdurende hulp en aanwezigheid de wereld zouden overwinnen' (Encycliek *Sacerdotalis caelibatus*, Nr. 47).

Arturo Cattaneo